

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, доцента
Кристопчук Тетяни Євгенівни на кандидатську дисертацію
Логуш Лесі Геннадіївні "Тенденції розвитку медичної освіти в освітній
політиці Європейського Союзу", подану на
здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Розвиток медичної освіти України в сучасних соціально-економічних умовах розвитку суспільства залежить від раціональної державної політики, яка визначається динамічною модернізацією системи охорони здоров'я України. Реформування медичної освіти спонукає до розв'язання актуальних проблем, однією з яких є професійна підготовка кваліфікованих кадрів для системи охорони здоров'я України. *Актуальність теми дисертаційної роботи* Л.Г. Логуш зумовлена змінами у соціальному, економічному, освітянському просторі, що забезпечують перехід до принципово нової якості вищої медичної освіти, потенціал якої буде спрямовано на вирішення пріоритетних завдань вітчизняної системи охорони здоров'я контексті євроінтеграційних процесів.

Саме тому дослідження провідних тенденцій розвитку медичної освіти в освітній політиці Європейського Союзу, критичне осмислення накопиченого досвіду в системі медичної освіти країн ЄС набуває значущості, виступає передумовою встановлення загальних закономірностей і перспектив розвитку вітчизняної медичної освіти в період інтеграції України у світову освітню систему. А відтак дослідження Логуш Лесі Геннадіївні є своєчасним і соціально значимим.

Дисертаційна робота Логуш Л.Г. є складовою комплексної програми науково-дослідної роботи кафедри безпеки життєдіяльності Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (за темою: "Аналітичне та методологічне забезпечення медико-біологічних аспектів безпеки життя та культури здоров'я у вищих навчальних закладах" (0111U001166) та наукової теми Київського університету імені Бориса Грінченка "Філософські освітологічні та методичні засади компетентнісної особистісно-професійної багатопрофільної університетської освіти" (РК 0110U006274).

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується застосуванням у ході її виконання методології, адекватної меті і завданням, специфіці об'єкта і предмета дослідження; застосуванням необхідного комплексу методів дослідження, відповідною і достатньою джерельною базою, а також практичним впровадженням дослідницьких результатів.

Дисертаційна робота Логуш Л.Г. виконана на відповідній джерельній базі, яка включає законодавчі акти, документи європейських і міжнародних організацій з галузі медичної освіти, статистичні збірники з освіти, європейську та світову медичну періодику, праці вітчизняних і зарубіжних науковців і складає 284 найменування, з них – 75 джерел іноземними мовами.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується також апробацією результатів дослідження. Основні теоретичні результати дослідження висвітлено у 22 публікаціях, у тому числі: 1 методичних рекомендаціях, 11 одноосібних наукових статтях у фахових виданнях, 2 статтях у зарубіжних періодичних виданнях, 8 публікаціях у збірниках наукових праць та матеріалів міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій. Публікації автора адекватно відображають основні положення дисертаційної роботи. Логуш Л.Г. представила основні положення своєї дисертації на 11 науково-практичних конференціях різних рівнів. Активна участь в науковому житті сприяла поширенню ідей дослідження та сформувала її як перспективного науковця, здатного донести вітчизняні здобутки у галузі медичної освіти до світової спільноти. Про це свідчить участь дисерантки в наукових конференціях у таких містах як Кельце (Республіка Польща), Шеффілд (Великобританія), Прага (Чеська Республіка), Сучава (Румунія).

Наукова новизна одержаних результатів, що міститься у вступі до дисертації та в авторефераті, сформульована автором коректно і адекватно. Ми цілком погоджуємося з її положеннями:

- вперше обґрунтовано основні періоди розвитку медичної освіти в освітній політиці Європейського Союзу;

- охарактеризовано тенденції розвитку медичної освіти в освітній політиці Європейського Союзу в кожному історичному періоді;
- виокремлено пріоритетні тенденції розвитку медичної освіти в освітній політиці Європейського Союзу (глобалізація освітньої політики ЄС в галузі медичної освіти; встановлення вимог до базової підготовки студентів медичних спеціальностей; розширення клінічного навчання; полікультурність медичної освіти; автономість медичних університетів та університетських клінік; запровадження єдиної мови спілкування (вивчення іноземних мов); акредитація медичних навчальних закладів на рівні держави і на міжнародному рівні; створення єдиного європейського простору медичної освіти для безперервного професійного розвитку медичних фахівців; спрямованість медичної освіти на покращення рівня здоров'я населення);
- уточнено поняття, що характеризують розвиток медичної освіти як складової професійної освіти в освітній політиці Європейського Союзу та встановлено змістовні зв'язки між поняттями.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Дисертація Логуш Л.Г. належним чином структурована. Виклад матеріалу характеризується послідовністю і логічністю. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, 6 додатків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 239 сторінок, основний зміст викладено на 204 сторінках. Робота містить 11 таблиць та 1 рисунок.

У першому розділі "Теоретичні засади розвитку медичної освіти в освітній політиці Європейського Союзу" дисеранткою охарактеризовано базові поняття дослідження; розкрито проблему розвитку медичної освіти в контексті європейських інтеграційних процесів у педагогічній теорії; подано загальну характеристику освітньої політики Європейського Союзу.

Дисерантка зосереджує особливу увагу на таких поняттях, як якість освіти, освітня політика, професійна освіта, тенденції розвитку медичної освіти. Проаналізовано чинники, які забезпечують якість медичної освіти.

У розділі ретельно проаналізовано освітню політику Європейського Союзу. Акцентується увага на документах, що відображають загальні стратегії розвитку вищої освіти в освітній політиці Європейського Союзу, а також міжнародних документах, в яких закладено вихідні концептуальні положення глобальної модернізації медичної освіти. Це дозволяє дисертанці зробити висновок про необхідність реформування освіти як ключового чинника у розвитку державної освітньої політики європейської співдружності.

У другому розділі "Тенденції розвитку медичної освіти в освітній політиці Європейського Союзу (друга половина ХХ початок ХХІ ст.)" Логуш Л.Г. визначає критерії періодизації розвитку медичної освіти в освітній політиці Європейського Союзу, відповідно до яких виділяє чотири періоди розвитку: 1) формування освітньої політики в медичній галузі (1950-1987 pp.); 2) початок реформування медичної освіти (1988-1997 pp.); 3) модернізація медичної освіти відповідно до вимог Болонського процесу (1998-2003 pp.); 4) впровадження ідей неперервної медичної освіти (2004-2014 pp.). Розмежування даних періодів дисеранткою було здійснено на основі законодавчо-правової бази, спрямованої на розвиток медичної освіти в освітній політиці Європейського Союзу.

Важливим є визначення пріоритетних тенденцій розвитку медичної освіти в освітній політиці Європейського Союзу відповідно до виділених періодів.

До основних тенденцій у розвитку медичної освіти в період формування освітньої політики європейських країн у середині ХХ століття дисерантка відносить: співробітництво між національними системами медичної освіти, забезпечення конкурентоспроможності держави на ринку праці, сприяння академічної мобільності студентів медичних спеціальностей та професійної мобільності лікарів, впровадження освітньої інформаційної мережі в медичну освіту для оновлення павчальних програм.

До тенденцій розвитку медичної освіти в 1988-1997 pp. віднесено такі: реорганізація системи охорони здоров'я; визначення організаційних рівнів, підвищення ролі професійної орієнтації, тривалості професійної підготовки; впровадження медичної етики, деонтології у навчальний процес; безвізове

переміщення студентів та фахівців медичних спеціальностей; розширення автономності медичних університетів; доступність і відкритість медичної освіти.

Відповідно до вимог Болонської декларації тенденціями розвитку медичної освіти, на переконання дисертантки, в третьому періоді є: пріоритетність у створенні відкритого європейського простору для медичної освіти, реформування змісту медичної освіти (оновлення навчальних планів та програм підготовки лікарів, медикоорієнтованість базових дисциплін), підвищення якості медичної освіти (взаємне визнання медичних спеціальностей та дипломів), впровадження ступеневої освіти у вищих медичних навчальних закладах (бакалавр, магістр, доктор філософії).

Пріоритетними тенденціями розвитку сучасної медичної освіти Логуш Л.Г. вважає: глобалізацію освітньої політики ЄС в галузі медичної освіти; підтримку академічної мобільності студентів медичних спеціальностей та професійної мобільності лікарів і викладачів; встановлення вимог до базової підготовки студентів медичних спеціальностей; розширення клінічного навчання; полікультурність медичної освіти; автономність медичних університетів та університетських клінік як бази підготовки лікарів і медичних сестер; запровадження єдиної мови спілкування (вивчення іноземних мов); акредитацію медичних навчальних закладів на рівні держави і на міжнародному рівні; створення єдиного європейського простору медичної освіти для безперервного професійного розвитку медичних фахівців; спрямованість медичної освіти на покращення рівня здоров'я населення.

Схвально оцінюємо ретельно проведений аналіз нормативно-правової бази України щодо розвитку медичної освіти в Україні за роки незалежності, представлений дисертанткою у *третьому розділі "Використання досвіду освітньої політики Європейського Союзу в системі медичної освіти України"*.

На основі теоретичного аналізу дисертантка визначає основні тенденції модернізації медичної освіти України: прийняття порівнюваної системи ступенів; прийняття узгодженого з країнами-членами Болонського процесу додатка до диплома; забезпечення освіти впродовж усього життя та інші.

Логічним продовженням дисертаційної роботи стало виокремлення напрямів використання європейського досвіду у розвитку медичної освіти України на основі порівняльного аналізу. Вважаємо слушним виділення таких напрямів розвитку медичної освіти, які є вкрай актуальними для України, як: впровадження і постійне вдосконалення системи медичних ліцензійних іспитів «Крок» як інструменту зовнішнього оцінювання МОЗ України; створення і запровадження Галузевих стандартів вищої медичної освіти.

Загальні висновки корелюють із завданнями дослідження, достатньо обґрунтовані та узагальнені. Текст автореферату відповідає тексту дисертації.

Природно, що результати дослідження можуть бути використані в освітньому процесі вищих медичних навчальних закладів України для розробки нових і оновлення існуючих навчальних курсів з вивчення історії медицини та організації охорони здоров'я, в системі післядипломної медичної освіти та під час професійної підготовки викладачів вищих медичних навчальних закладів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці методичних рекомендацій "Розвиток медичної освіти в контексті вимог європейської освітньої політики" для викладачів і студентів вищих медичних навчальних закладів та науковців, що досліджують проблеми розвитку медичної освіти; навчального модуля за темою "Організація охорони здоров'я в країнах Європейського Союзу" до дисципліни "Соціальна медицина та організація охорони здоров'я" для викладачів і студентів усіх спеціальностей медичного університету.

Результати дисертації Логуш Л.Г. успішно впроваджено в освітній процес вищих навчальних закладів: Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Буковинського державного медичного університету, Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Позитивно оцінюючи теоретичне і практичне значення результатів кандидатської дисертації Логуш Л.Г., необхідно зазначити окремі дискусійні положення роботи та побажання щодо майбутніх перспектив її розвитку:

1. Підтримуємо прагнення автора встановити змістові зв'язки між поняттями, що характеризують розвиток медичної освіти, які використовуються у

вітчизняному та європейському науковому просторі. Водночас, у п.1.1. базові поняття дослідження розглядаються дисеранткою в узагальненому вигляді і є відомими (наприклад, загальна інформація щодо освіти, професійної освіти, освітньої політики, якості освіти). На нашу думку, термінологічну базу слід було б адаптувати до теми наукового дослідження. Зокрема, узагальнити поняттєво-термінологічний апарат медичної освіти, який використовується в освітній політиці Європейського Союзу насамперед під час реалізації Міжнародних стандартів медичної освіти, а також здійснити порівняльний аналіз базових понять дослідження, що використовуються у європейському та вітчизняному науковому дискурсі.

2. У п.1.2. "Проблема розвитку медичної освіти в контексті європейських інтеграційних процесів у педагогічній теорії" бажано було б детальніше проаналізувати праці зарубіжних дослідників, оскільки у тексті п. 1.2. на с. 40 подаються лише прізвища зарубіжних науковців, що вивчають проблеми розвитку медичної освіти у європейських країнах, за винятком с. 49, на якій автор звертається до праць польських науковців (Ришард Паходіньський, Ф. Андрушкевич), які досліджують розвиток окремих освітніх систем країн ЄС.

3. Варто зазначити, що у роботі, зокрема, у п.2.1. на с. 84 не зовсім повно та детально розкрито сутність та змістове наповнення критеріїв періодизації розвитку медичної освіти в освітній політиці Європейського Союзу, що дозволило б визначити пріоритетні тенденції розвитку медичної освіти в освітній політиці Європейського Союзу.

4. У п. 2.3. на сторінках 99-113 автором задекларовано основні принципи реформування медичної освіти відповідно до Единбурзької декларації. На нашу думку, недостатньо розкрито зміст принципів реформування медичної освіти, оскільки у тексті роботи під час їх висвітлення акцентується увага лише на тенденціях (с. 100, с.106, с.112, с. 113), а не на основних вихідних положеннях, засадах та особливостях.

5. У автoreфераті на с. 14 дисерантка виокремлює напрями використання європейського досвіду у розвитку медичної освіти України, які ні у висновках до п.3.2. "Перспективні напрями використання позитивного досвіду освітньої

політики Європейського Союзу в медичній освіті України", ні у Висновках до третього розділу не були задекларовані. Необхідно зазначити, що у п.3.2. не розкрито суть такого напряму використання європейського досвіду як "впровадження та постійне вдосконалення системи медичних ліцензійних іспитів «Крок», зазначеного на с. 15 автореферату. Вважаємо, що у п.3.2 доцільно було б запропонувати механізми впровадження позитивного європейського досвіду, а також конкретизувати авторські пропозиції щодо модернізації вітчизняної медичної освіти.

6. Необхідно зазначити, що деякі додатки не мають змістовного навантаження. Потребують зазначення авторства додатки А, Б, Д.

Висловлені зауваження і пропозиції не знижують загальної високої оцінки дисертації.

Аналіз дисертаційної роботи, автореферату, опублікованих наукових праць дисертування дає підстави вважати, що дисертаційна робота Логуш Лесі Геннадіївни "Тенденції розвитку медичної освіти в освітній політиці Європейського Союзу" за рівнем наукової новизни одержаних результатів і їх практичною цінністю відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12, 13, 14 Постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів» (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 656 від 19.08.2015), а її автор, Логуш Леся Геннадіївна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент
Рівненський державний
гуманітарний університет

Т.С. Кристопчук

